

**ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

ЛИСАК А. А.,
аспірантка кафедри
кримінально-правової політики
та кримінального права
(Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.36>

**ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДАМИ ПРАКТИКИ
ЄСПЛ ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА
У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ**

У статті розглядається проблема неправильного застосування національними судами практики ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права в кримінально-правовому контексті. Автор звертає увагу, що після прийняття в 2006 році Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» посилання на рішення ЄСПЛ стало постійною тенденцією в судовій системі України протягом багатьох років, але часто застосування цієї практики є поверхневим, декларативним та вирваним з контексту, що негативно впливає на якість судових рішень в кримінальних справах. Наведе зумовлює актуальність вказаної теми. Мета автора полягає у виявленні та дослідженні конкретних проблем, які існують у кримінальному судочинстві в цьому напрямку, а також аналіз наслідків, зумовлених існуванням останніх. Для виконання поставленої мети автор аналізує низку судових рішень національних судів різних інстанцій на предмет посилання ними на практику ЄСПЛ, в разі наявності таких посилань автор досліджує роль певного рішення ЄСПЛ у мотивуванні судового рішення, а також наявність чи відсутність необхідності та доцільності застосування судом практики ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права у кримінально-правовій сфері. У статті констатується, що встановлені проблеми декларативності посилань на правові позиції ЄСПЛ, відсутності в судових рішеннях будь-якого мотивування причин для здійснення таких посилань, а також маніпулятивне застосування останніх. Автор звертає увагу на тому, що виявлені ним проблеми зумовлюють наслідки у вигляді подриву значення практики ЄСПЛ як джерела кримінального права у правничому середовищі, зменшення ролі принципу верховенства права у кримінальному праві, від'ємного впливу на міжнародний образ держави та зниження довіри до судової системи з боку населення.

Ключові слова: принцип верховенства права, Європейський суд з прав людини, практика ЄСПЛ, судова практика, кримінально-правова сфера, національні суди.

Lysak A. A. Problems of national courts applying the ECHR practice regarding the interpretation of the rule of law principle in the criminal law aspect

The article addresses the issue of the incorrect application by national courts of the European Court of Human Rights (ECHR) case law concerning

the interpretation of the rule of law principle in the context of criminal law. The author notes that following the adoption of the 2006 Law of Ukraine «On the Implementation of Decisions and Application of the Case Law of the European Court of Human Rights» referencing ECHR decisions has become a consistent trend in Ukraine's judicial system over the years. However, this application is often superficial, declarative, and taken out of context, negatively impacting the quality of judicial decisions in criminal cases. This highlights the relevance of the topic. The author aims to identify and examine specific issues that exist within criminal justice in this area, as well as analyze the consequences arising from these issues. To achieve this goal, the author analyzes a number of judicial decisions by national courts of various instances with regard to their references to ECHR case law. In cases where such references are present, the author explores the role of specific ECHR decisions in the reasoning of the judicial decisions, as well as the necessity and appropriateness of applying ECHR case law concerning the interpretation of the rule of law in the criminal law sphere. The article states that the identified problems include the declarative nature of references to ECHR legal positions, the lack of any reasoning in court decisions for such references, and the manipulative application of these positions. The author emphasizes that the identified issues result in consequences such as undermining the significance of ECHR case law as a source of criminal law within the legal community, diminishing the role of the rule of law in criminal law, negatively affecting the country's international image, and reducing public trust in the judicial system.

Key words: *rule of law principle, European Court of Human Rights, ECHR case law, judicial practice, criminal law sphere, national courts.*

Вступ. В Україні станом на сьогодні, як ніколи гостро, стоїть питання забезпечення верховенства права як запоруки побудови правової та демократичної держави. В контексті українського судочинства національні суди щодня стоять перед викликом здійснення правосуддя з додержанням принципу верховенства права, особливо в межах кримінальних проваджень, одним із завдань яких є притягнення особи до кримінальної відповідальності виключно в міру її вини.

Значення практики Європейського суду з прав людини (далі по тексту – ЄСПЛ) в кримінально-правовому аспекті полягає в тому, що, по-перше, остання містить в собі тлумачення норм Конвенції про захист прав та основоположних свобод, які впливають на трактування національними судами кримінально-правових норм та їх застосування, а по-друге, у практиці ЄСПЛ констатується порушення положень вищевказаної Конвенції, що також впливає на застосування кримінально-правових норм у вітчизняних судових рішеннях [1, с. 401-403]. Практика ЄСПЛ дає державам приблизні орієнтири для інтерпретації та тлумачення принципу верховенства права в національній судовій практиці. Однак, на превеликий жаль, її застосування в Україні доволі часто є хибним та не позбавленим суттєвих вад, що постійно викликає критику з боку міжнародних організацій, спостерігачів та правозахисників.

Питання ролі практики ЄСПЛ в кримінальному праві досліджувалось П.С. Берзіним [1], Л.П. Брич [2], А.О. Драгоненко [3], О.В. Ільїною [4], О.С. Олійник [5], Н.А. Орловською [6], О.О. Сорокою [7], Ю.Б. Хім'яком [8] та іншими вченими. Разом з тим більшість із зазначених науковців, як правило, аналізували юридичну природу практики ЄСПЛ як джерела кримінального права, не ставлячи за мету дослідити питання щодо тлумачення в кримінальній практиці принципу верховенства права, а також недоліків його реалізації в рішеннях національних судів тощо.

Постановка завдання. Метою цієї статті є, по-перше, виявлення проблем, пов'язаних з неправильним застосуванням вітчизняними судами рішень ЄСПЛ стосовно тлумачення принципу верховенства права у кримінально-правовій сфері, по-друге, аналіз їх

наслідків. Кожен виявлений недолік буде проілюстрований на конкретних прикладах з судової практики.

Результати дослідження. Після прийняття Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» практика ЄСПЛ стала офіційно визнаним джерелом вітчизняного права, відтак будь-які посилання на рішення ЄСПЛ в судових рішеннях стали поширеним явищем та своєрідним трендом у національній судовій системі. Особливим попитом користуються рішення ЄСПЛ, в яких міститься тлумачення принципу верховенства права, враховуючи зростання наукового та громадського інтересу до вказаного принципу. Разом з тим за останні роки виникла тенденція неправильного застосування вітчизняними судами практики ЄСПЛ, в тому числі щодо тлумачення принципу верховенства права в кримінальному аспекті, що вимагає особливої уваги, системного аналізу та якнайшвидшого усунення.

Насамперед постійно зустрічається тенденція посилання суддями на численні цитати з різних рішень ЄСПЛ, які є повністю вирваними з контексту та жодним чином не впливають на результат розгляду справи суддею. Наприклад, в ухвалі Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської обл. від 27.10.2016 р. у справі № 344/13861/16-к слідчий суддя розглядав скаргу на бездіяльність слідчого. Обґрунтовуючи своє рішення, слідчий суддя послався на: 1) рішення ЄСПЛ у справі «Waite and Kennedy v. Germany» (1999 р.), в якому вказано, що саме національні суди володіють компетенцією тлумачити національне законодавство та надавати оцінку наданим їм доказам; 2) рішення ЄСПЛ у справі «Ashingdane v. The United Kingdom» (1985 р.), згідно з яким право на суд не є абсолютним і може підлягати легітимним обмеженням; 3) рішення ЄСПЛ в справі «Пономарьов проти України» (2008 р.), в якому наголошено про те, що одним із фундаментальних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, який передбачає повагу до принципу *res judicata* – принципу остаточності рішень суду; 4) рішення ЄСПЛ в справі «Preda and Dardari v. Italy», в якому зазначено, що метою ст. 6 Конвенції є запобігання використанню принципів, на яких ґрунтується Конвенція, щоб здійснювати будь-яку діяльність, спрямовану на скасування прав і свобод, визнаних цією Конвенцією [9].

Як бачимо, суд навів чотири правові позиції з різних рішень ЄСПЛ, між якими відсутній будь-який логічний зв'язок. Так само суд не дав вказівку щодо ролі останніх для мотивування свого рішення. Без цитат ЄСПЛ судові рішення не втратили б свого юридичного змісту, було б лаконічнішим та викладеним по суті поданої скарги. Складається однозначне враження про те, що суддя створив для себе шаблони різних видів судових рішень із універсальними цитатами ЄСПЛ щодо судової процедури та принципу верховенства права, які, однак, не є ефективними та лише надмірно переобтяжують текст рішення.

Така проблема є доволі поширеною в діяльності суддів та зустрічається в судовій практиці різних інстанцій [10, 11]. Вбачається, що судді вважають за необхідне переважати своє рішення цитатами ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права для імітації врахування судом практики ЄСПЛ, штучного збільшення обсягу тексту та нібито підвищення легітимності такого рішення, прийнятого з врахуванням правових позицій міжнародної судової установи.

Дещо відмінними простежуються випадки, коли суддя може вирішити правовий казус із застосуванням виключно національних норм, але використовує рішення ЄСПЛ як додатковий аргумент для мотивування свого рішення. Наприклад, в ухвалі слідчого судді Чортківського районного суду Тернопільської обл. від 04.04.2023 р. у справі № 608/639/23 вирішувалось клопотання слідчого про надання дозволу на обшук житла. Підставою для відмови у задоволенні клопотання стало недостатнє обґрунтування слідчим необхідності здійснення обшуку, що прямо визначено ст. 234 КПК України як підстава для відмови. Водночас слідчий суддя, якому, вочевидь, стало недостатньо норм національного законодавства, наголосив на тому, що в кримінальному провадженні обов'язково дотримується принцип верховенства права з врахуванням практики ЄСПЛ, на яку він також послався у своїй ухвалі, зокрема, на рішення ЄСПЛ в справах «Ратушна проти України» (2010 р.), «Поліщук проти України»

(2010 р.), «Васильчук проти України» (2009 р.), «Головань проти України» (2012 р.), «Case of Smirnova v. Russia» (2003 р.), «Aleksanyan v. Russia» (2008 р.).

Як бачимо, слідчий суддя при наявності чітких, повних, однозначних, несуперечливих та неколізійних норм КПК України вирішив підсилити своє рішення посиланнями на практику ЄСПЛ, мотивуючи це необхідністю дотримання принципу верховенства права. Разом з тим предмет судового розгляду був взагалі нескладним, а тому не вимагав звернення до правових позицій ЄСПЛ.

Мета вказаного виявляється в демонстрації врахування судом практики ЄСПЛ у відповідності до останніх тенденцій у сфері права. При цьому дуже часто вказана проблема простежується в судових рішеннях, де вирішуються елементарні питання, наприклад, щодо відводу судді, надання дозволів на проведення слідчих дій чи вирішення скарг на дії, рішення, бездіяльність слідчого або дізнавача тощо [12, 13, 14, 15]. Зазначені питання доволі чітко врегульовані на рівні національного законодавства, але майже завжди судді додатково звертаються до практики ЄСПЛ для їх вирішення.

Непоодиноким є проблема наведення судами позицій ЄСПЛ щодо принципу верховенства права навіть без вказівки конкретного рішення суду, що є повністю неприйнятним [16, 17]. Наприклад, в ухвалі Ленінського районного суду м. Кіровограда від 26.01.2022 р. у справі № 405/420/22 слідчий суддя вказав критерії вирішення співвідношення між правом на доступ до правосуддя та принципом правової визначеності як елементу верховенства права «згідно з усталеною практикою ЄСПЛ», не зазначивши назви жодного рішення та його реквізитів [18].

В свою чергу, у вироку Арбузинського районного суду Миколаївської обл. від 16.03.2018 р. у справі № 468/378/17-к з усталеної практики ЄСПЛ щодо дії принципу верховенства права вбачається, що «обвинувачений не розплачується своєю долею за помилки або зловживання органів кримінального переслідування, а також захисників та інших осіб, які стоять на його стороні. Тягар доведення хибності матеріалу покладено на сторону, яка вказує на його хибність. Якщо ця сторона продемонструє його хибність, тягар доведення допустимості матеріалу як доказу покладається на протилежну сторону». В подальшому ця цитата почала «мандрувати» по різних судових рішеннях в кримінальних справах [19, 20].

З огляду на величезну кількість правових позицій ЄСПЛ, відсутність перекладу всіх рішень українською мовою, неможливо перевірити, чи дійсно існує подібна практика ЄСПЛ, чи вона є плодом уяви суддів. В будь-якому разі такі ситуації є неприпустимими, оскільки правильність оформлення посилань на правові позиції ЄСПЛ є тим базисним мінімумом, які національні судді повинні безумовно вміти виконувати.

Доволі серйозною проблемою є маніпулятивні судові рішення, в яких судді посиляються на зручні для них правові позиції ЄСПЛ, повністю вирвані з контексту справи. Найбільш поширеним прикладом є правова позиція з рішення ЄСПЛ у справі «Hirvisaari v. Finland» (2001 р.), в якій суд вказав, що хоча ч. 1 ст. 6 Конвенції зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, її не можна розуміти як вимогу детальної відповіді на кожен аргумент. Відхиляючи апеляцію, апеляційний суд може, в принципі, просто підтвердити мотиви рішення суду нижчої інстанції [21]. Вказана правова позиція була постановлена у цивільній справі, в межах якої вирішувалось питання щодо встановлення опіки над дітьми.

Разом з тим вказане рішення користується попитом у кримінальних справах. Зокрема, в ухвалі Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 15.02.2024 р. у справі № 1-81/11 суд, зазначаючи про основоположне значення верховенства права як елементу права на справедливий суд, послався на рішення ЄСПЛ у справі «Hirvisaari v. Finland», вказавши, що суд не повинен давати детальну відповідь на кожен аргумент сторони. Яким чином в кримінальній справі підлягає застосуванню правова позиція ЄСПЛ з сімейного спору, а також чому застосовується саме рішення ЄСПЛ «Hirvisaari v. Finland», а не конкуруюче йому рішення ЄСПЛ «Kraska v. Switzerland» (1993 р.) з протилежно правовою позицією про те, що аргументи сторін мають бути почуті, тобто детально розглянуті судом, Верховний Суд вирішив не пояснювати [22, 23].

Відтак виникає риторичне запитання, якщо маніпулятивне застосування практики ЄСПЛ спостерігається в діяльності Верховного Суду, чи можна піднімати питання правильного посилання на правові позиції ЄСПЛ судами нижчих інстанцій, які часто копіюють шматки рішень касаційного суду [24, 25, 26].

З вищенаведеного аналізу судової практики випливає ряд проблем, пов'язаних з неправильним застосуванням правових позицій ЄСПЛ стосовно тлумачення принципу верховенства права, зокрема:

1) декларативність здійснення посилань на практику ЄСПЛ, коли кримінально-правовий спір доволі легко вирішується на підставі норм національного законодавства, а будь-які раціональні причини обрання тих чи інших рішень ЄСПЛ, як аргументів вирішення справи, відсутні. При цьому цитати ЄСПЛ щодо дії принципу верховенства права в елементарних справах виглядають особливо недоречними та недолугими, підкреслюючи механічне копіювання суддею шаблонів судових рішень, взагалі без заглиблення в суть вирішуваного ним питання;

2) здійснення посилань на правові позиції ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права без конкретизації рішень суду, що виглядає вкрай непрофесійно, демонструє недбалість суддів при ухваленні судових рішень та їх бажання збільшити мотивацію свого рішення будь-яким чином, шляхом згадки в його тексті назви міжнародної судової установи. Посилання на правові позиції ЄСПЛ має бути обґрунтованим та виправданим в кожному конкретному випадку, і використання цих позицій без вказівки реквізитів рішень є показником ставлення національних суддів до практики ЄСПЛ як до джерела права;

3) маніпулятивне застосування правових позицій ЄСПЛ під час пошуку судом зручного аргументу для обґрунтування власного рішення, коли конкретна цитата виривається з контексту і може взагалі не узгоджуватись з обставинами певної справи. В таких випадках суди грубо порушують принцип «*mutatis mutandis*», що означає «з урахуванням відповідних відмінностей» [27], тобто можливість застосування певної правової позиції виключно у подібній по обставинам справі до тієї, в межах якої ЄСПЛ сформував таку позицію. Вказаний недолік проявляється навіть в тому, що вирішуючи кримінальні справи, судді часто застосовують рішення ЄСПЛ з цивільних чи господарських справ, в межах яких відмінні стандарти доказування порівняно з кримінальними, а тому можливість поширення таких правових позицій на кримінальні справи є надзвичайно обмеженою.

При кожній з проблем вбачається, що судді додають до тексту своїх рішень узагальнені позиції ЄСПЛ стосовно верховенства права з огляду на їх універсальність під кожен випадок, а не через обґрунтовану необхідність або релевантність у конкретній справі.

Безумовно, вищенаведені проблеми несуть за собою серйозні наслідки, зокрема:

– піддрив в правничому середовищі авторитету практики ЄСПЛ – в правників може виникнути та часто виникає цілком логічне запитання: якщо судді не враховують контекст і не аналізують рішення ЄСПЛ у конкретному контексті, а лише формально згадують їх у своїх рішеннях для імітації обізнаності з міжнародною судовою практикою про принцип верховенства права, чому це мають робити представники всіх інших юридичних професій. Крім того, з огляду на недбале ставлення суддів до практики ЄСПЛ, остання, безумовно, починає ставитись під сумнів рештою правників, а проблема тлумачення принципу верховенства права на цьому фоні взагалі виглядає надуманою;

– погіршення ставлення до принципу верховенства права, який починає розглядатись правниками як щось формальне та теоретичне, що можна застосовувати виключно для збільшення обґрунтованості процесуальних документів та судових рішень, а не як основоположний принцип, який пронизує всю правову систему;

– негативний вплив на образ України на міжнародній арені – якщо судді в державі не можуть або не хочуть здійснити нескладні дії щодо дослідження та правильного застосування практики ЄСПЛ щодо принципу верховенства права, то чи взагалі дотримується така держава міжнародних стандартів у сфері прав та свобод людини і громадянина, чи є вона демократичною та правовою, і чи можна визнавати її повноцінним учасником міжнародного співтовариства;

– зниження довіри до судів з боку населення – якщо суди паплюжать та неправильно застосовують практику ЄСПЛ у кримінальних справах, рішення в яких несуть суттєві наслідки для учасників, то чи зважають такі суди на права людини і чи спроможні взагалі ухвалювати законні та справедливі рішення.

Висновки. Отже, дослідження національної судової практики мало своїм результатом виявлення ряду проблем, пов'язаних з неправильним застосуванням рішень ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права у кримінально-правовому аспекті, а саме: декларативність посилань на правові позиції ЄСПЛ, відсутність мотивування причин для здійснення таких посилань, а також маніпулятивне застосування останніх. Зазначені проблеми несуть за собою вкрай негативні наслідки у вигляді підриву значення практики ЄСПЛ як джерела кримінального права серед вітчизняних правників, зниження ролі принципу верховенства права у кримінальному праві, від'ємного впливу на міжнародний образ держави та зменшення довіри до судової системи з боку населення.

Вищевказане підкреслює потребу у вдосконаленні та кардинальній зміні підходів національних судів до використання практики ЄСПЛ як джерела кримінального права у своїх рішеннях: від формального посилання на правові позиції ЄСПЛ до застосування в разі потреби релевантної практики ЄСПЛ, яка узгоджується з обставинами конкретної справи. Для реалізації цієї мети наука кримінального права повинна:

– відстежувати практику ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права у кримінально-правовому аспекті та формувати рекомендації для правильного застосування такої практики національними судами, враховуючи статус конкретного рішення ЄСПЛ, його предметну та юрисдикційну належність;

– розробити та запропонувати єдиний стандарт посилання на релевантну практику ЄСПЛ для вітчизняних судів;

– аналізувати національні судові рішення на предмет правильного застосування відповідної практики ЄСПЛ та вказувати на помилки в разі їх наявності;

– брати участь в розробці та проведенні тематичних тренінгів, семінарів та інших навчальних заходів, в межах яких суддям будуть роз'яснюватись правильні алгоритми аналізу практики ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права, пошуку релевантних правових позицій, визначення можливості їх застосування у конкретних кримінальних справах, а також належного реагування на аргументацію учасниками кримінального провадження своїх позицій з посиланням на практику ЄСПЛ щодо тлумачення принципу верховенства права;

– готувати посібники з розкриттям тлумачення принципу верховенства права крізь призму практики ЄСПЛ.

Таким чином, для усунення виявлених проблем наука кримінального права повинна вжити ряд заходів, направлених на підвищення кваліфікації національних судів задля мінімізації ризиків неправильного аналізу та застосування останніми правових позицій ЄСПЛ з розкриттям змісту верховенства права у кримінальних справах.

Вбачається, що відстежування закономірностей застосування вітчизняними судами вказаної практики ЄСПЛ, а також детальна розробка шляхів подолання виявлених проблем вимагають уваги та подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Берзін П.С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : [у 3 т.] / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т. – 2-ге вид., випр. та доп. – Київ : Дакор. Т. 1 : Загальні засади. – 2019. – 561 с.

2. Брич Л.П. Питання кримінального права у рішеннях Європейського суду з прав людини // Практика Європейського суду з прав людини: загальнотеоретичні дослідження. 2009. Вип. 21. С. 87–108.

3. Драгоненко А.О. Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини як джерела кримінального права // Наукові записки [Центральноукраїнського держав-

ного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Право. 2018. № 5. С. 157–164.

4. Ільїна О.В. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело кримінального права України // Прикарпатський юридичний вісник. 2019. № 2 (27). С. 172–176.

5. Олійник О.С. Принципи кримінального права у світлі практики ЄСПЛ // Право і суспільство. 2019. № 4. С. 254–260.

6. Орловська Н.А. Щодо прецедентного характеру рішень ЄСПЛ у кримінальному праві України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України: науковий журнал*. 2018. №15. С.120-126.

7. Сорока О.О. Реалізація практики Європейського суду з прав людини у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 254 с.

8. Хім'як Ю.Б. Гармонізація кримінального права України з практикою Європейського суду з прав людини: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 295 с.

9. Ухвала Івано-Франківського міського суду від 27.10.2016 р. у справі № 344/13861/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62361194> (дата звернення: 15.06.2024).

10. Ухвала Закарпатського апеляційного суду від 25.04.2024 р. у справі № 307/94/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118640357> (дата звернення: 15.06.2024).

11. Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 24.04.2024 р. у справі № 932/5335/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118690270> (дата звернення: 15.06.2024).

12. Ухвала Броварського міськрайонного суду Київської обл. від 26.04.2024 р. у справі № 361/6455/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118754785> (дата звернення: 15.06.2024).

13. Ухвала Виноградівського районного суду Закарпатської обл. від 05.04.2024 р. у справі № 299/1740/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118159440> (дата звернення: 15.06.2024).

14. Ухвала Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської обл. від 03.07.2024 р. у справі №473/30/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111922020> (дата звернення: 15.06.2024).

15. Ухвала Франківського районного суду м. Львова від 17.03.2024 р. у справі № 465/1113/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109765877> (дата звернення: 15.06.2024).

16. Ухвала Кам'янка-Бузького районного суду Львівської обл. від 11.03.2020 р. у справі № 446/971/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88128011> (дата звернення: 15.06.2024).

17. Ухвала Кам'янка-Бузького районного суду Львівської обл. від 21.12.2020 р. у справі № 446/211/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93717967> (дата звернення: 15.06.2024).

18. Ухвала Ленінського районного суду м. Кіровограда від 26.01.2022 р. у справі № 405/420/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102809750> (дата звернення: 15.06.2024).

19. Вирок Арбузинського районного суду Миколаївської обл. від 16.03.2018 р. у справі №468/378/17-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72772721> (дата звернення: 15.06.2024).

20. Вирок Чугуївського міського суду Харківської обл. від 26.03.2018 р. у справі №636/4133/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72956889> (дата звернення: 15.06.2024).

21. «Hirvisaari v. Finland» ЄСПЛ від 27.09.2001 р. у справі № 49684/99. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59682%22%5D%7D> (дата звернення: 15.06.2024).

22. «Kraska v. Switzerland» ЄСПЛ від 19.04.1993 р. у справі № 13942/88. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57828%22%5D%7D> (дата звернення: 15.06.2024).

23. Ухвала Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 15.02.2024 р. у справі № 1-81/11 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117155282> (дата звернення: 15.06.2024).

24. Ухвала Запорізького апеляційного суду від 16.11.2020 р. у справі №334/8578/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92913757> (дата звернення: 15.06.2024).

25. Ухвала Запорізького апеляційного суду від 08.03.2024 р. у справі №493/590/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118101251> (дата звернення: 15.06.2024).

26. Ухвала Кропивницького апеляційного суду від 16.11.2021 р. у справі № 404/2107/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101183467> (дата звернення: 15.06.2024).

27. П. Пушкар, Р. Бабанли. До питання про (не)релевантне застосування практики Європейського суду з прав людини: практичні поради. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/140972-do-pitannya-pro-ne-relevantne-zastosuvannya-praktiki-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-praktichni-poradi?fbclid=IwAR2m3m2PqB01gYSQFyFkgLBk2IVPTvbDJ0VaGNRYOupOOcFJBuMKmLRgVo> (дата звернення: 15.06.2024).

